

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 652 sahifa,
6-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Fizika ta'limida integratsiyalashgan yondashuv: mazmuni va ahamiyati.....	10
<i>Doniyorova Iroda Baxtiyor qizi</i>	
Zamonaviy boshlang'ich ta'lim: milliy dastur, kompetensiya va xorijiy tajriba integratsiyasi.....	14
<i>Omonova Nilufar Parda qizi</i>	
The Role of Environmental Project-Based Learning in Developing EFL Learners' Productive Skills.....	19
<i>Xujanova Shaxina Abdullayevna</i>	
Boshlang'ich sinflarda integratsiyalashgan ta'limning pedagogik aspektlari	24
<i>Eshpo'latova Elnora Yo'ldoshovna</i>	
Talabalarda stressga barqarorlikning nazariy va amaliy tahlili.....	29
<i>Nurmatov Nurhayot Nurziyot o'g'li, Maxmudova Shahzoda Maksudovna</i>	
Malakaviy o'quv amaliyoti jarayonida bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda didaktik ta'minotning ahamiyati.....	32
<i>Ramozonova Bahroy Sadriddinovna</i>	
Oliy ta'limda raqamli pedagogikaning institutsionlashuvi: boshqaruv, siyosat va raqamli transformatsiya strategiyalari.....	36
<i>Nuraliyeva Dilshoda Yo'lichiboy qizi</i>	
Aholini jismoniy sog'lomlashtirishda sog'lomlashtiruvchi mashg'ulotlarni tashkil etish metodikasi.....	41
<i>V. Sh. Raximov</i>	
O'spirinlik davrida motiv va motivatsion sohalarning kasb tanlashdagi o'rni	46
<i>Rayimqulova S., Pulatova R., Do'smatova S., Matyakubova Shohista Odambov qizi</i>	
Tarbiyachi shaxsining shakllanishida psixologik determinantlarning roli	51
<i>Vasila Yusupova</i>	
Kasbiy ta'lim o'quvchilarini ijodiy qobiliyatini oshirishda xorijiy tajribalardan foydalanish	55
<i>B. X. Sharopov</i>	
Raqamli axborot makonida gumanistik g'oyalarni integratsiyalashning nazariy konsepsiyasi	59
<i>Isanov Najotbek Ilmamat o'g'li</i>	
Fanlararo integratsiya asosida o'quvchilarda iqtisodiy bilimlarni rivojlantirish imkoniyatlari.....	63
<i>J. M. Fayzullayev, Ortiqova E'zoza Olimjon qizi</i>	
Millatlarning o'ziga xos dunyoqarashining psixologik xususiyatlari	67
<i>Murxashev Axmadxon Olimjon o'g'li</i>	
Xalqaro ta'lim dasturlari asosida kasbiy ta'lim muassasalarida metakognitiv kompetensiyalarni shakllantirish metodikasi.....	70
<i>S. A. Qarshiboyev</i>	
Ijtimoiy media kontentlari orqali talabalarda fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishning nazariy asoslari.....	74
<i>Suyunov Rustam Sadriddinovich</i>	
Ko'p tilli muhitda ingliz tilini o'rganishning lingvistik xususiyatlari	78
<i>Teshaboyeva Mohichexra Sohijon qizi</i>	
Axborotlashgan jamiyat sharoitida bo'lajak pedagoglarning mediakompetentligini rivojlantirish zarurati.....	81
<i>Umarov Azizbek Vaxobovich</i>	
O'quvchilarda badiiy matn leksikasini o'zlashtirishdagi qiyinchiliklar: muammo va yechim.....	85
<i>Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini ma'naviy tarbiyalashda Ahmad al-Farg'oniy asarlarini kompyuter imitatsion modellari asosida o'qitish metodikasi.....	89
<i>S. S. Qulmurodova</i>	
Enhancement of Periodontal Disease Management Strategies in Individuals With Chronic Hepatitis C Following Attainment of a Sustained Virological Response.....	92
<i>Makhmudova Ugi'loy Bakhtiyorovna</i>	
Epithelial-Mesenchymal Transition's Possible Role in the Pathogenesis of Periodontitis (Literature Review)	95
<i>Burkhonova Zarafuz Kobilovna</i>	
Gamifikatsiya asosida bo'lajak oligofrenopedagoglarda kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish texnologiyalari mexanizmini tatbiq etish	102
<i>Bozorboyev Javlon</i>	
Bo'lajak chizmachilik o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish omillari.....	106
<i>Jamilova Dilsuza To'iqin qizi</i>	

Elektir va magnit maydonida yorug'likning ikkilamchi sinishi.....	110
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Alimardonov Husan Yorqin o'g'li, Ismatullayev Sayfiddin Panji o'g'li</i>	
Lazer texnologiyalarining zamonaviy qo'llanilishi	114
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Muminova Sevinch Kamoliddin qizi, Begnayeve Dilbar Bobonazar qizi</i>	
Fotometrik kattaliklar	117
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Mamatqulova Zebo Komiljon qizi, Xolmaxmatova Sevara Sirojiddin qizi</i>	
Qutublangan yorug'lik manbalari	121
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Turdimurodova Kumushbib, Normuminova Madina</i>	
Tabiatdagi optik hodisalar	125
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Qudratova Sevinch Otabek qizi, Ulasheva Ruxshona Rustam qizi</i>	
Rus tilini o'qitishda kompetensiyaga asoslangan innovatsion yondashuvlardan foydalanish	129
<i>Erkinova Nozima Utkir qizi</i>	
Rezervga bo'shatilgan harbiy xizmatchilarning ijtimoiy-psixologik reintegratsiyasini tadqiq etishning ilmiy-metodologik tahlili	133
<i>Ikmatullayev G'. Z.</i>	
Raqamli ta'lim platformalarida matematika o'qitishda sun'iy intellekt yordamida baholash tizimini takomillashtirish	136
<i>Mirzayeva Shahlo Abduraxmanovna, Akbarov Ulug'bek, Abdivaliyeva Umida</i>	
Linguistic and Pedagogical Foundations of Teaching English as a Foreign Language in The Uzbek Context.....	140
<i>Shokirova Mushtariy</i>	
Sun'iy intellektning ta'lim jarayonidagi transformatsion roli	144
<i>Uzoqboyev Xojiakbar Qobuljon o'g'li</i>	
Enhancing Collaborative Learning and Peer Feedback in EFL Classrooms Through Padlet: a Digital Approach to Group Work and Assessment.....	148
<i>Veronica Khatamova</i>	
Kar va zaif eshituvchi o'quvchilarning rasmlar asosida aqliy faoliyatini rivojlantirishning vizual-didaktik texnologiyalarini takomillashtirish.....	152
<i>Meliqo'ziyev Abduraxmonjon Qahramonjon o'g'li</i>	
Emotsional intellekt – hr menejrlarning qaror qabul qilish kompetensiyasining determinanti sifatida	157
<i>Abdukarimov Muhammadjon Muratovich</i>	
O'g'il bolalarni mustaqil oilaviy hayotga tayyorlashning tizimli-pedagogik modeli: nazariya, metodologiya va amaliyot	162
<i>Islamova Fotima Shamsiddinovna</i>	
Barkamol yosh avlod fazilatlarini shakllantirishda milliy innovatsion pedagogik texnologiyalarning o'рни.....	170
<i>Olimova Dono Shakirovna, Baxtiyorova Shahnoza Mansurbekovna</i>	
Development of Prevention of Professional-Pedagogical Deformation on the Basis of Health-Saving Technologies in Higher Educational Institutions.....	174
<i>Saidova Parvina Mirzo kizi</i>	
O'zbek xalq pedagogikasi mazmuni asosida talabalarni oilaviy hayotga tayyorlashning ilmiy nazariy asoslari	178
<i>Rahmonqulova Guliza Faxriddin qizi</i>	
Bolalarning maktabgacha yosh davrida emotsional rivojlanishiga oid nazariy qarashlar tavsifi.....	182
<i>Abduraxmonova Gulmira Arapjon qizi, Yuldasheva Umida Maxmudovna</i>	
Alohida ehtiyojli bolalar uy ta'limini tashkil etishning korreksion pedagogik tizimining tarkibiy komponentlari.....	186
<i>Jo'raxo'jayev Muhammadazizxo'ja Xalilxo'ja o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida multimedia vositalarining ahamiyati.....	190
<i>Umida Marasulova</i>	
Boshlang'ich funksiya va aniqmas integral.....	193
<i>Mirzayeva Shahlo, Isroilova Zahro, Erkinova Shahrizoda, Javliyeva Dilnura</i>	
Maktabgacha ta'limda bolalar adabiyoti kerakmi?!.....	196
<i>Dilfuza Shadiyeva</i>	
Experimental Study on the Psycho-Pedagogical Effectiveness of Mall-Based Multimodal Learning in Developing Pluricultural Competence	200
<i>Azimova Sevara Muzaffar qizi</i>	

Simulyatsion o'quv muhitida fizika o'qituvchilarining o'z-o'zini boshqarish va refleksiv kompetentligini oshirish.....	205
Muradov Iloxomjon Abduxamid o'g'li	
Ta'lim menejmentida strategik boshqaruv tushunchasining evolyutsiyasi.....	209
Raximjonov Jamshid Rafiqjon o'g'li	
Raqamli kompetentlik tushunchasining ilmiy-nazariy talqini va xorijiy hamda mahalliy tadqiqotlar tahlili	214
Umirov Boboyor Baxtiyor o'g'li	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida faoliyatlar samaradorligini oshirishda pedagogik multimedia vositalaridan foydalanish usullari.....	218
Abdreimova Maftuna O'ktam qizi	
Boshlang'ich sinf texnologiya darsliklarining tuzilishi hamda o'quvchilar yoshiga muvofiqligi.....	223
Bobolov Nuriddin Tojiyevich	
Oliy ta'limda pedagoglarning boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirish uchun zamonaviy texnologiyalar	228
Isabekov Bahodir Isabek o'g'li	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda tolerantlik madaniyatini shakllantirishning ijtimoiy-psixologik masalalari .	233
Boydavletova Sohiba Abduganiyevna	
Aksiologik yondashuv asosida tarbiya fanini o'qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish.....	239
G'aybullayev Bobur Nomonjon o'g'li	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirishda didaktik o'yinlarning ahamiyati.....	243
Toshpo'latova Muxlisa G'olib qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarning refleksiv kompetentligini rivojlantirishning mazmuni va ilmiy-nazariy pedagogik asoslari.....	248
Mamatqulova Saboxat Abduraxmonovna	
Maktabgacha ta'limda monitoring va baholash tizimini takomillashtirish.....	253
Amanova Durdona Kaxramonovna	
O'zbekiston yoshlarining ma'naviy va estetik tarbiyasida tasviriy san'at va zamonaviy pedagogik texnologiyalar.....	257
Esanova Hulkar Abdurayim qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida eksperimental-tajriba faoliyatini tashkil etish	261
Gafurova Dilnoza Saloxiddinovna	
Ommaviy axborot vositalarining jamiytdagi xavfsizlik hissiga ta'sirining nazariy va amaliy tahlili	266
Nurmatov Nurhayot Nurziyot o'g'li, Qoldiboyeva Xayriniso Eldarovna	
Milliy o'yinlarni o'qitishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlari.....	269
Ismatov Po'latjon Abdumannobovich	
Ta'lim sifatini boshqarish jarayonida kvalimetrik parametrlarini takomillashtirishda xorijiy tajribalarning ahamiyati	273
Karimova Maxbubaxon Mukimjonovna	
Innovatsion ta'lim sharoitida bolalar adabiyotini o'qitish metodikasini takomillashtirish modeli.....	278
Mirzayeva Nigora Bozorovna	
Matematika o'qitishda milliy qadriyatlarni aks ettirish.....	282
Mirzayeva Shahlo, Yuldoshova E'zoza Ravshan qizi, Muxtorova Sevinch Asad qizi, Xolboyeva Mushtariy Zayniddin qizi	
Ingliz tilida fe'l frazeoformalarining morfologik tuzilishiga xos umumiy xususiyatlar.....	285
Jo'rayeva Nargiza Shavkatovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yozma nutqini o'stirishda interaktiv metodlarning ahamiyati.....	289
Ramazonova Munisa Hoshim qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarining lug'at boyligini oshirishda intellektual o'yinlar va interfaol usullardan foydalanish.....	294
Raxmonova Gulrux Ubaydullayevna, Ibragimova Dildora Turabovna	
Maktabgacha ta'limda pedagoglar kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda uslubiy xizmat va hamkorlik mexanizmlarining samaradorligi.....	298
S. A. Rahmonberdiyev	
Yoshlarni destruktiv submadaniyatlar ta'siridan himoyalashning innovatsion pedagogik usullari	304
Xasanova Marxabo Turayevna	
Социально-психологические особенности домашнего насилия в условиях трансформации семьи и цифровизации общества	308
Абдукадирова Лаура Юльбарсовна, Абдуллаева Азиза Комилжон кизи	
Педагогические основы развития инновационной компетентности педагогов в системе дошкольного образования.....	315
Гульнара Ахтямовна	

Роль учебного процесса и творческой деятельности в сохранении психологического равновесия.....	320
<i>Коршубаева Рано Хазраткуловна</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlar (son, shakl, o'lcham, fazoviy munosabatlar)ning psixologik-pedagogik xususiyatlari va rivojlanish bosqichlari	325
<i>Bibizaynab Otaxo'jayeva</i>	
Ertaklarni rollarga bo'lib o'qish orqali o'quvchilarda boshqaruvchanlik qobiliyatini shakllantirish	328
<i>Sobirova Fotimaxon Baxodir qizi, Narkabilova Gulnoza Po'latovna</i>	
Jadid ayollari fenomenining tarixiy va intellektual mohiyati	332
<i>Ergashova Mehriniso Husniddin qizi</i>	
The Importance of Pronunciation in Language Learning	335
<i>Nazarova Gulbaxor Azimjon Qizi</i>	
Ta'lim jarayonida test texnologiyalaridan foydalanishga qo'yiladigan pedagogik talablar	340
<i>Rasulov Ulug'bek Murodulloyevich</i>	
Tibbiyot ta'limida mentor va talaba munosabatlarining tahliliy tafakkurga ta'siri	345
<i>Osbayov Muhammadjon Imaraliyevich</i>	
Oila qadriyatlari va ta'lim tizimi orqali ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirish.....	350
<i>Tuymurodova Donoxon Istam qizi, D. Sh. Yuldasheva</i>	
Будущее французского языка в XXI веке: глобальные тенденции, вызовы и перспективы.....	354
<i>Азамжонova Сарвиноз Шухратовна</i>	
Dars jarayonida o'yin folklori namunalaridan samarali foydalanish usullari.....	360
<i>Safarova Nigora Oxunjonovna, Durmatova Oygul Orifjonovna</i>	
Yosh basketbolchilarni zamonaviy sport mutaxassisligiga yo'naltirishning samaradorligi.....	364
<i>Rahimov Bobirjon Abdurasulovich</i>	
Matematikani o'qitishda vizual tafakkur psixologiyasi.....	370
<i>Inomova Ozodaxon Shavkatjon qizi</i>	
O'zbek oilalarida gender tenglikning etnopsixologik xususiyatlari.....	374
<i>Yusupova Mardona Matkubulovna</i>	
Raqamli ta'lim muhitida sun'iy intellekt yordamida aniq fanlarni o'qitish va talabalarning kasbiy-pedagogik kompetensiyalarini shakllantirish	378
<i>Mirzayeva Shahlo, Olmasov Elshod Elmurod o'g'li, Jabborov Muhammadali Abdumannof o'g'li</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda emotsional intellektni rivojlantirish usullari.....	382
<i>Marufova Munira Egamkulovna</i>	
Elektron ta'lim jarayonida "raqamli profilaktika"ni ommalashtirish va "axborot hurujlari"ni bartaraf etish usullari	385
<i>Qo'ng'iro'tboy Avezimbetovich Sharipov, Sirojiddinov Nuriddin Saxobiddinovich</i>	
Tibbiyot sohasida ayollar karyerasi rivojlanishining imkoniyatlari va to'siqlari.....	393
<i>Axmedova Maysara Baxromovna</i>	
Tog' echkilarida xonakilashtirish natijasida paydo bo'lgan o'zgarishlar	397
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Ashurova Dilorom Abdusamat qizi, Elmurodova Munisa Baxtiyor qizi</i>	
Kumush tovon balig'i (Carassius gibelio Bloch)ning oziqlanish xususiyatlari va suv ekotizimidagi ekologik roli	402
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Rahmonqulova Ruxshona Qudratovna, Xurramova O'g'ilshod Usmon qizi</i>	
Inklyuziv ta'limga jalb etilgan bolalarni psixologik qo'llab-quvvatlashning pedagogik ahamiyati	406
<i>Akbaraliyeva Mohlaroyim Abdujalil qizi</i>	
O'smirlardagi agressiyani korreksiyalashda art-terapiya metodlarini qo'llashning psixologik jihatlari	413
<i>Jalilova S. X., A'loyeva Fazilat Alijon qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda agressiyani bartaraf etishning psixologik texnologiyalari.....	416
<i>G'aybullayeva Anora Tolib qizi</i>	
Sun'iy intellekt asosida o'quv jarayonini shaxsiylashtirish: nazariya va amaliyot.....	420
<i>Mirzayeva Shahlo, Ergashov Komilbek Muhiddin o'g'li, Rahmonov Og'abek</i>	
Sharq mutafakkirlarining tafakkur va aqliy taraqqiyot masalasidagi qarashlari	423
<i>Manzura Shodmonqulova</i>	
Umurtqalilarda regeneratsiya jarayonlarining molekulyar va fiziologik asoslari.....	427
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Mirzayeva Ruxsora Shukur qizi, Abdurahmonova Marjona Salim qizi</i>	
Qushlarning evolyutsiyasida uchishga moslashish jarayoni.....	432
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Nurillayeva Mavluda Abduvohid qizi, Muhammadiyeva Shaxrizoda Panji qizi</i>	
O'zbekistonning janubiy hududlarida O'rta Osiyo toshbaqasi (Testudo horsfieldii)ning bioekologik xususiyatlari va muhofazasi.....	437
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Xasanova Baxtigul Asqar qizi, Jo'rayeva Sojida Abray qizi</i>	

Maktabgacha ta'limda ekologik madaniyatni shakllantirish: "yashil pedagogika"ning global tendensiyalari va innovatsion modellari	441
Bo'riyeva Shahzoda Otaniyoz qizi	
Qushlarning ekologiyasi, biosferadagi o'rni va inson hayotiga ta'siri.....	444
Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyeva, Qalandarova Muxlisa Aimardonovna, Xamrayeva Feruza Oybekovna	
Pedagogik amaliyot modelining transformatsiyasi: passiv kuzatishdan kasbiy jarayonga chuqur kirib borish tendensiyasi	448
Abdrashitova E. V.	
Ta'lim jarayonida baholashning zamonaviy yondashuvlari va uning o'quvchilar rivojlanishidagi ahamiyati ..	454
Abduraxmonova Dilobar Shuhratbekovna	
Yirtqichlarning ov strategiyalari: evolyutsion moslashuv, neyrofiziologik asoslar va ekologik modellashtirish	458
Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyeva, Saidov Asadbek Qudratovich, Abdusattorov Abdulqosim Abdulxamidovich	
Yoshlar o'rtasida huquqbuzarliklarning oldini olish	464
Ahmadjonova Shahnozaxon Yarqinovna	
Zamonaviy ta'lim jarayonida funksional savodxonlikni rivojlantirishning nazariy-metodik asoslari hamda o'quvchilarning amaliy kompetensiyalarini shakllantirish yo'nalishlari.....	467
Alimova Farzona Abdukamalovna, Gubayeva Aziza Ismatillayevna	
Muhandislik ta'limida ijodkorlikni rivojlantirishning nazariy va metodologik yondashuvlar	474
Avazov Jo'rabek Donayevich	
Katta guruh tarbiyalanuvchilarida kasb haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirish metodikasini innovatsion ekotizim sharoitida takomillashtirish ijtimoiy-pedagogik muammo sifatida.....	478
D. D. Zuparova, Uralova Fotima Baxtiyor qizi	
Geometriya fanida isbotlashga doir masalalarning o'quvchilarda divergent tafakkurni rivojlantirishdagi didaktik imkoniyatlari.....	483
Davletov Davronbek Egamberganovich	
An'anaviy xonandalikni o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash.....	488
Fazliddinov Zokir Xusniddin o'g'li	
Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarda agressiv xulq-atvor namayon bo'lishi	493
G'ayibova Nargiza Anorbayevna	
Methodology for Organizing Tutoring Activities in the Credit-Module System	497
Isabekov Shavkat Isabekovich	
Ta'lim boshqaruvida rahbarlarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishning zamonaviy yondashuvlari	500
Islamova Dilfuza Dilshodovna	
O'zbek yuridik terminologiyasining boyishining ichki va tashqi manbalari.....	504
Ismoilova Sug'diyona Ashurovna	
Tarbiyasi og'ir o'smirlar orasida jismoniy faoliyat darajasi bilan akademik yutuqlar orasidagi bog'liqlikni takomillashtirish	508
Isoqov Nuriddin Halim o'g'li	
Bo'lajak chizmachilik o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish omillari.....	511
Jamilova Dilsuza To'lqin qizi	
Talaba qizlarning jismoniy faolligini oshirish yo'llari	515
Jumanova Iroda Shokirjon qizi	
Online marketingda emotsional manipulatsiya usullarining ta'siri	518
Nurmatov Nurhayot, Kimsanboyeva Komila Shermuxammadqizi	
O'yin faoliyati va integrativ mashg'ulotlar asosida tarbiyani tashkil etish metodikasi	522
Mamatova Farida Iminjanovna	
Oliy ta'lim tizimida inklyuziv ta'limning mazmuni va uning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati	527
Mirsaidova Muborak	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv-bilish faoliyatini modellashtirishning didaktik imkoniyatlari va samaradorligi	532
Muxtarova Lobar Abdimannabovna, Shoymurodova Roziya Yusuf qizi	
Amfibialarning teri orqali nafas olishi: morfofiziologik asoslari va evolyutsion ahamiyati	536
Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyeva, Normurodova Farishta Begmurod qizi, Xolmurodova Dilrabo Panji qizi, Qo'ldoshova Ruxshona Navro'z qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'yin texnologiyalari asosida bolalarda bilish jarayonining rivojlanishi ...	541
Norqulova Ma'mura Husniddin qizi	
Kasbiy ta'lim tashkilotlarida xalqaro ta'lim dasturlarini joriy qilishning ilmiy-amaliy ahamiyati.....	546
Nosirov Bunyodjon G'offorali o'g'li	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining oila va jamoat tashkilotlari bilan hamkorligi.....	550
Qambarova Naziraxon Barxonovna	

An'anaviy oila sharoitida kelinlarda noadaptiv psixologik himoya mexanizmlarini kamaytirish bo'yicha psixokorreksion yondashuv	554
Qobilova Nasiba Ismatjon qizi	
Ona tili ta'limida kreativ yondashuv asosida o'quv jarayonini modellashtirishning pedagogik shart-sharoitlari	557
Qulmuminov O'rolboy Safar o'g'li, Jumayeva Hulkar Panji qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning jismoniy rivojlanish dinamikasi	562
Ravshanova Gulnoza Burxonovna, Turdiboyeva Umida Ravshan qizi, Norjigitova Rohila Abduvoid qizi	
Ingliz, o'zbek va rus tillari foydalanuvchilari uchun lug'atlar yaratishning lingvistik va amaliy asoslari	565
Raxmonova Sardora Muminjonovna	
Jismoniy tarbiya darslarini yangicha pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etishning nazariy va amaliy asoslari	569
Ro'zmetov Rasul Tangirberganovich	
Sutemizuvchilarning kelib chiqishi va xilma-xilligi	573
Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Sattorova Sanobar Boboqul qizi, Salimova Shahrizoda Ikromjon qizi	
Raqamli muhitda voyaga etayotgan o'spirinlarda empatiya va ijtimoiy-emotsional rivojlanishning neyropedagogik xususiyatlari	578
Shamsiddinov G'iyosjon Husniddin o'g'li	
Bo'lajak muhandislarning amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishda dasturlashtirilgan ta'lim vositalarining o'rni	583
Sharipova Nodira Ilxom qizi	
Digital Educational Technologies in Improving the Quality of Teaching: Methods and Practical Implementation	588
Tashpulatova Nafisa Bakhtiyarovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy ishonchni rivojlantirishda inklyuziv usullardan foydalanish	591
To'laboyeva Irodaxon Maxammadali qizi	
SRDM modeli orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarida STEAM kompetensiyalari va Computational Thinking ko'nikmalarini shakllantirish	595
Toshpulatova Niyoxon Shavkatjon qizi	
Umumta'lim maktablarida fan to'garaklari faoliyatini tashkil etishning pedagogik shartlari	600
Toshtemirova Dilnoza Abdug'ani qizi	
Development of an Integrated Learning Module Based on Digital Technologies in the Educational Process	604
Umirov Ilkhom Iskandar ugli	
Muskul-skelet tizimi nuqsonli o'quvchilarning nozologik guruhlariga differensial yondashuv asosida adaptiv sportga yo'naltirish	608
Uraimov Sanjar Ruzimatovich, Ubaydullayeva Dilnoza Muhammad qizi	
Boshlang'ich ta'limda alohida ehtiyojga ega bo'lgan o'quvchilarni o'qitishning bugungi holati va muammolari tahlili	612
Uroqova Yorqin qizi	
Inklyuziv ta'lim muhiti asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining texnologiya darslarida ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi	615
Xamidova Zarina Iskandar qizi	
Qushlar migratsiyasi va uning ekologik sabablari	619
Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Raximova Dilfuza Ilyos qizi, Saburova Sarvinoz Erkabay qizi	
Imkoniyati cheklangan bolalarni jismoniy tarbiya va sportga jalb etishning nazariy va amaliy asoslari	623
Xasanova Nilufar Raxmatovna	
Raqamli avlod tarbiyasida milliy qadriyatlar va ota-onalarning virtual-pedagogik madaniyati uyg'unligi	628
Xaydarova Xilola Raximberdiyevna	
Разработка алгоритмов для визуализации и анализа решения задач линейного программирования	631
Буронова Муниса Баходировна, Хакимов Дониёр Бахтиёр Угли	
Ta'lim tizimida moliyaviy boshqaruv tushunchasi va iqtisodiy mazmuni	637
Mannanova Maftuna Fazliddin qizi	
Koreya ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuvning nazariy asoslari va uning pedagogik mohiyati	641
Adamatov Anvar Ablaqulovich	
Bo'lajak pedagoglarning raqamli didaktik kompetensiyasini rivojlantirish: muammo va yechimlar	645
Uskanov Kaxramon Xalikulovich	
Matematika fanini o'qitishda onlayn platformalardan foydalanish	648
Mirzayeva Shahlo, Yorqulova Mashhura, Boboqulova Durdona	

MUSKUL-SKELET TIZIMI NUQSONLI O'QUVCHILARNING NOZOLOGIK GURUHLARIGA DIFFERENSIAL YONDASHUV ASOSIDA ADAPTIV SPORTGA YO'NALTIRISH

Uraimov Sanjar Ruzimatovich

Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Ubaydullayeva Dilnoza Muhammad qizi

Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi mutaxassisligi 1-kurs magistranti

Annotatsiya: Maqolada muskul-skelet tizimi nuqsonli maktab o'quvchilarini adaptiv sportga yo'naltirishda noozologik guruhlarga differensial yondashuvning ilmiy-metodik asoslari yoritilgan. Farg'ona viloyati Oltiariq tumanidagi 16-, 18-, 19-, 32-maktablarda o'quvchilarning ota-onalari o'rtasida o'tkazilgan so'rovnomma natijalari asosida sport turlarini tanlash va tibbiy-pedagogik kuzatuvning noozologik xususiyatlari aniqlangan.

Kalit so'zlar: adaptiv sport, differensial yondashuv, noozologik guruh, tibbiy-pedagogik kuzatuv, tibbiy reabilitatsiya, maktab yoshi.

Abstract: The article substantiates the scientific and methodological foundations of a differential approach to the nosological groups of schoolchildren with musculoskeletal disorders when directing them to adaptive sports. Based on the results of a survey conducted among parents of students from schools No. 16, 18, 19, and 32 in the Altariq district of the Fergana region, the nosological features of selecting sports and medical-pedagogical supervision were identified.

Key words: adaptive sport, differential approach, nosological group, medical-pedagogical supervision, medical rehabilitation, school age.

Аннотация: В статье обосновываются научно-методические основы дифференцированного подхода к нозологическим группам учащихся с нарушениями опорно-двигательного аппарата при направлении их в адаптивный спорт. На основе результатов анкетирования родителей учащихся школ №№ 16, 18, 19, 32 Алтыарыкского района Ферганской области определены нозологические особенности выбора видов спорта и медико-педагогического наблюдения.

Ключевые слова: адаптивный спорт, дифференциальный подход, нозологическая группа, медико-педагогическое наблюдение, медицинская реабилитация, школьный возраст.

KIRISH

Mavzuning dolzarbligi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, har yili dunyoda tayanch-harakat apparati (THA) patologiyalari bilan tug'ilgan bolalar soni muttasil ortib bormoqda. Bu esa ularni jismoniy faollikka va, xususan, sportga jalb qilishning samarali tizimini yaratishni taqozo etadi. O'zbekiston Respublikasida nogironligi bo'lgan shaxslarni ijtimoiy hayotga integratsiya qilish, jismoniy reabilitatsiya qilish va ularni adaptiv sportga jalb etish sohasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda ^[8].

2024-yil 8-noyabrdagi PQ-389-son¹ "Nogironligi bo'lgan shaxslarni sportga jalb etish orqali jismoniy reabilitatsiya qilish tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qaror bu boradagi eng muhim huquqiy hujjatlardan biri hisoblanadi. Qarorda adaptiv sport turlari assotsiatsiyasini tashkil etish, uning hududiy bo'linmalarini kengaytirish va adaptiv sportni rivojlantirish bo'yicha moddiy-texnik bazani mustahkamlash kabi aniq vazifalar belgilangan ^{[1], [3], [5]}.

Shu bilan birga, qarorda adaptiv jismoniy tarbiya va sport sohasida mutaxassislar tayyorlash tizimini takomillashtirish hamda malaka oshirish kurslarini tizimli yo'lga qo'yish masalalari ham o'z ifodasini topgan ^[10]. Biroq,

1 <https://lex.uz/uz/docs/-7215989>

amaliyot shuni ko'rsatadiki, maktab yoshidagi bunday bolalarni adaptiv sportga jalb qilishda ularning sog'lig'idagi nuqsonlar turi va darajasi, ya'ni nozologik xususiyatlari yetarlicha e'tiborga olinmaydi. Ayniqsa, muskul-skelet tizimi nuqsonli o'quvchilar turli nozologik guruhlariga mansub bo'lib, ularning har biri uchun kontrindikatsiyalar va ruxsat etilgan jismoniy yuklamalar turlicha. Shuning uchun differensial, ya'ni farqlashtirilgan yondashuvga asoslangan adaptiv sportga yo'naltirish mexanizmini ishlab chiqish dolzarb ilmiy muammo hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Mamlakatimizda adaptiv jismoniy tarbiya va adaptiv sportning nazariy asoslarini ishlab chiqishga qaratilgan izlanishlar olib borilmoqda. Xususan, bir qator tadqiqotlarda adaptiv jismoniy tarbiyaning nogironligi bo'lgan shaxslar salomatligini mustahkamlash hamda ularning jismoniy va ijtimoiy rehabilitatsiyasini ta'minlashdagi o'rni yoritilgan [7]. Boshqa mualliflar esa L.P. Matveyev, I.M. Byxovskaya va xorijiy olimlarning nazariy qarashlari asosida jismoniy madaniyat hamda adaptiv jismoniy tarbiya tushunchalarining falsafiy, pedagogik va ijtimoiy jihatlarini tahlil qilganlar [9]. Tayanch-harakat apparatida nuqsoni bo'lgan sportchilar bilan olib borilgan tadqiqotlar, asosan, yuqori malakali ulotiruvchilar misolida mavjud bo'lib, unda mashg'ulot yuklamalarini optimallashtirish va sport nozologiyasiga bog'liq holda samarali vositalarni saralash masalalari ko'rib chiqilgan. Yana boshqa manbalarda esa nogiron bolalarni ijtimoiy hayotga jalb etishda xorijiy mamlakatlar tajribasini o'rganish, jumladan, adaptiv sport va raqamli texnologiyalarni qo'llash masalalari tahlil qilingan [9].

Paralimpiya sporti istiqbollariga bag'ishlangan maqolalarda esa O'zbekistonda bu sohani davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash va normativ-huquqiy bazaning takomillashayotgani ta'kidlangan [10]. Shu bilan birga, mavjud adabiyotlarda muskul-skelet tizimi nuqsonli maktab yoshidagi o'quvchilarning nozologik guruhlarini differensial yondashuv asosida adaptiv sportga yo'naltirishga oid maxsus metodika deyarli ishlab chiqilmagan. Aynan shu bo'shliq ushbu tadqiqotning ilmiy muammosini tashkil etadi. Xorijiy ilmiy maktablarda adaptiv faoliyatning nazariy va amaliy asoslari yanada kengroq o'rganilgan. Jumladan, bir qator manbalarda adaptiv jismoniy faoliyat interdisiplinar soha sifatida ta'riflanib, unda jismoniy faoliyatdagi cheklanishlar, darajalar va ishtirok etish to'siqlari tahlil qilinadi.

Differensial vositalardan foydalanish hamda harakatni o'rganishning chiziqli, nochiziqli va differensial usullari batafsil ko'rib chiqilgan bo'lib, ularning harakat o'zgaruvchanligini rivojlantirishdagi ahamiyati asoslangan. Shuningdek, sport mashg'ulotlarini individuallashtirishning zamonaviy konsepsiyalari va texnologiyalari yoritilgan. Eshitish nuqsoni bo'lgan sportchilar misolida mashg'ulot vositalari va usullarini patologiya darajasiga qarab differensial yondashuv asosida qo'llash samaradorligi eksperimental jihatdan isbotlangan [8]. Xalqaro tajribaning yana bir muhim qirrasini bu sport turini tanlashda nozologik guruhlarining funksional imkoniyatlariga maksimal darajada moslashtirishdir. Masalan, Rossiya Federatsiyasida nogironligi bo'lgan shaxslar uchun o'q otish sporti eng ommabop va integratsiyaga qulay sport turlaridan biri sifatida tavsiya etiladi. Ammo yuqoridagi tadqiqotlarning aksariyati kattalar va yuqori malakali sportchilarga qaratilgan bo'lib, maktab yoshidagi muskul-skelet tizimi nuqsonli bolalarning ota-onalari bilan to'g'ridan to'g'ri so'rovnomasida differensial yondashuvni ishlab chiqish bo'yicha tadqiqotlar kam.

TADDIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning maqsadi muskul-skelet tizimi nuqsonli o'quvchilarning nozologik guruhlariga differensial yondashuv asosida adaptiv sportga yo'naltirish metodikasini ishlab chiqish va uning samaradorligini baholashdan iborat.

Tadqiqotda quyidagi usullar qo'llanildi: Nazariy tahlil – o'zbek va xorijiy adabiyotlarni o'rganish, taqqoslash hamda umumlashtirish. So'rovnomasida – Farg'ona viloyati Oltiariq tumanidagi 16-, 18-, 19- va 32-umumta'lim maktablarida ta'lim olayotgan, tayanch-harakat apparati buzilishlari aniqlangan 33 nafar o'quvchining ota-onalari o'rtasida anonim tarzda o'tkazildi. So'rovnomasida 15 savoldan iborat bo'lib, unda bolaning asosiy tashxisi, jismoniy faollik darajasi, shifokor tavsiyalari, sportga bo'lgan qiziqishi va ota-onalarning informatsion xabardorlik darajasi o'rganildi. Statistik tahlil – to'plangan ma'lumotlarning chastotali taqsimoti hisoblandi va guruhlar o'rtasidagi farqlar χ^2 (xi-kvadrat) mezonini yordamida baholandi.

O'quvchilar nozologik guruhlariga quyidagicha ajratildi:

- 1-guruh – miya falaji (serebral paralich) bo'lgan o'quvchilar (n = 11).
- 2-guruh – amputatsiya yoki qo'l-oyoq nuqsonlari bo'lgan o'quvchilar (n = 9).
- 3-guruh – orqa miya shikastlanishi oqibatlarini, ya'ni umurtqa pog'onasi va orqa miya shikastlanishi bo'lgan o'quvchilar (n = 8).
- 4-guruh – tug'ma va orttirilgan muskul-skelet tizimi deformatsiyalari bo'lgan o'quvchilar (n = 5).

TAHLIL VA NATIJALAR

So'rovnoma natijalari tahlili

O'tkazilgan so'rovnomada ota-onalarning 70 foizdan ortig'i o'z farzandlarining adaptiv sport bilan shug'ullanishiga ijobiy munosabat bildirgan. Biroq, ularning atigi 38 foizi farzandining nozologik holatiga mos keladigan sport turi haqida aniq ma'lumotga ega ekanligini ko'rsatdi. Ayni paytda maktablarda adaptiv sport bo'yicha atigi 4 nafar mutaxassis (tayanch-harakat apparati buzilishlari bo'yicha) faoliyat yuritib kelmoqda, bu esa mavjud ehtiyojni qondirish uchun yetarli emas.

So'rovnomada qayd etilgan asosiy muammolar quyidagilar:

- ota-onalarning adaptiv sport turlari va ularning nozologik xususiyatlarga mosligi haqida yetarlicha xabardor emasligi;
- maktablarda zarur moddiy-texnik baza (maxsus aravachalar, protezlar, simulyatorlar) va moslashtirilgan sport maydonchalarining yo'qligi;
- tibbiyot xodimlari (shifokor, fizioterapevt) va pedagog kadrlar (adaptiv jismoniy tarbiya o'qituvchilari) o'rtasida hamkorlik mexanizmining yetarli darajada shakllantirilmaganligi.

Natijalarning statistik tahlili shuni ko'rsatdiki, nozologik guruhlar o'rtasida adaptiv sportga qiziqish motivatsiyasida sezilarli farqlar mavjud ($p < 0,05$). Xususan, miya falaji va orqa miya shikastlanishi oqibatlarini bo'lgan o'quvchilar suzish hamda stol tennisiga ko'proq qiziqish bildirgan bo'lsa, amputatsiya guruhi vakillari yengil atletika va aravachali basketbolga ko'proq qiziqish bildirgan.

Qo'llaniladigan metodikalarning mazmuni

TAYANCH HARAKAT APPARATI NUQSONLI MAKTAB O'QUVCHILARI UCHUN ADAPTIV SPORTGA DIFFERENSIAL YONDASHUV METODIKASI

QO'LLANILADIGAN METODIKALARNING MAZMUNI		1-JADVAL. NOZOLOGIK GURUHLAR BO'YICHA DIFFERENSIAL ADAPTIV SPORT YO'NALISHLARI			
<p>Tadqiqot natijalari asosida har bir nozologik guruh uchun sport turlari va mashg'ulot yuklamalarini differensial tanlash bo'yicha metodik qoidalar ishlab chiqildi. Ushbu metodika differensial yondashuvning quyidagi asosiy tamoyillariga tayanadi:</p> <ol style="list-style-type: none"> NOZOLOGIK TAMOYIL Har bir tashxis guruhi uchun ruxsat etilgan sport turlari belgilab beriladi. FUNKSIONAL TAMOYIL O'quvchining saqlanib qolgan funksiyalari va kompensator mexanizmlariga tayaniladi. PEDAGOGIK TAMOYIL Mashg'ulotlarni tashkil etish usullari (yakka, guruh, masofaviy) individual xususiyatlarga moslashtiriladi. YOSH TAMOYILI Maktab yoshining psixofizik rivojlanish davrlari inobatga olinadi. <p>Har bir nozologik guruh bo'yicha tavsiya etilgan sport turlari, kontrendikatsiyalar va mashg'ulotlarning asosiy yo'nalishlari 1-jadvalda keltirilgan.</p>		NOZOLOGIK GURUH	TAVSIYA ETILGAN SPORT TURLARI	ASOSIY KONTRENDIKATSİYALAR	MASHG'ULOTNING USTUVOR YO'NALISHLARI
Miya falaji	Suzish Yengil atletika (aravachada) Stol tennisi Ot sporti (terapiya)	Balansni qiyinlashtiruvchi mashqlar Zo'riqish bilan takrorlanadigan egilishlar	Muvozanatni tiklash Mushaklar tonusini normallashtirish Nozik motorika		
Amputatsiya	Suzish Yengil atletika (protez bilan) Og'ir atletika Aravachali basketbol	Protez bilan mos kelmaydigan tayanch mashqlari Qo'pol simmetriya buzilishi	Simmetrik mushaklar kuchini rivojlantirish Protezga adaptatsiya Umumiy chidamlilik		
Orqa miya shikastlanishi	Suzish Aravachali regbi/tennis Ot sporti	O'tiradigan holatda og'ir dinamik yuklar Umurtqa pog'onasiga zarbali takrorlanishlar	Nafas va kardioreabilitatsiya Qo'l kuchini rivojlantirish Aravachani boshqarish		
Tug'ma/orttirilgan deformatsiyalar	Suzish Yengil atletika (nazorat ostida) Badiiy gimnastika (yengil) Velosport (maxsus moslamada)	Zo'riqish bilan birga keluvchi og'ir yuklamalar Deformatsiyalangan bo'g'inlar ustidan qaytariladigan usullar	Deformatsiyalar dinamikasini kuzatish Mushaklar korsetini mustahkamlash Shifokor bilan doimiy aloqa		

METODIKANI AMALGA OSHIRISH BOSQICHLARI				METODIKANING AMALIY SINOV NATIJALARI		XULOSA
1 TIBBIY TASHXIS VA NOZOLOGIK GURUHNI ANIQLASH (shifokor, psixolog va adaptiv sport mutaxassisi ishtirokida).	2 OTA-ONA VA MAKTAB VAKILLARI BILAN INFORMATSION SUHBAT VA RUXSATNOMA OLISH	3 SPORT TURINI DIFFERENSIAL TANLASH VA INDIVIDUAL MASHG'ULOT DASTURINI TUZISH	4 TIBBIY-PEDAGOGIK KUZATUV ASOSIDA DASTURGA TUZATISHLAR KIRITISH	Ushbu metodika Oltiariq tumani 4 ta maktabda 4 oy mobaynida sinov tariqasida qo'llanildi (n=26).	Dastlabki natijalar: 35% jismoniy faollik darajasi o'ttacha oshgan 24 nafar (92%) mashg'ulotlarni muntazam davom ettirish istagini bildirgan.	Tekshiruv guruhi bilan solishtirganda: Differensial yondashuv asosida shug'ullangan o'quvchilarda reabilitatsiya jarayoniga motivatsiya va qoniqish darajasi sezilarli darajada yuqori bo'lgan ($p < 0,05$).
<p>INTERFAOL VA DIFFERENSIAL YONDASHUV NATIJASI</p> <ul style="list-style-type: none"> Jismoniy sifatlar rivojlanadi: kuch, tezlik, chidamlilik, chaqqonlik, egiyluvchanlik Kognitiv ko'nikmalar rivojlanadi: mustaqil fikrlash, muammo yechish, tahlil Ijtimoiy ko'nikmalar rivojlanadi: muloqot, hamkorlik, jamoada ishlash Sog'liq va hayot sifati yaxshilanadi, sportga bo'lgan qiziqishi barqarorlashadi 				<p>1 Tayanch harakat apparati nuqsonli maktab o'quvchilarini adaptiv sportga jalb qilishda nozologik guruhlarining xususiyatlarini differensial hisobga olish metodikasi ishlab chiqildi va uning dastlabki samaradorligi tajribada asoslandi.</p> <p>2 So'rovnoma natijalari shuni ko'rsatdiki, ota-onalarning aksariyati adaptiv sportga ijobiy munosabatda, ammo ularning xabardorlik darajasi past va maktablarda zarur mutaxassislar hamda moddiy-texnika bazasi yetarli emas.</p> <p>3 Differensial yondashuv asosida sport turini tanlash va mashg'ulot dasturini tuzish reabilitatsiya samaradorligini oshiradi va o'quvchilarning sportga doimiy qiziqishini ta'minlaydi.</p>		

1-rasm: Muskul-skelet tizimi nuqsonli maktab o'quvchilarini adaptiv sportga yo'naltirishda differensial yondashuvning ilmiy-metodik asoslari

Tadqiqot natijalari asosida har bir nozologik guruh uchun sport turlari va mashg'ulot yuklamalarini differensial tanlash bo'yicha metodik qoidalar ishlab chiqildi. Ushbu metodika differensial yondashuvning quyidagi asosiy tamoyillariga tayanadi:

1. **Nozologik tamoyil** – har bir tashxis guruhi uchun ruxsat etilgan sport turlari belgilab beriladi.
2. **Funksional tamoyil** – o'quvchining saqlanib qolgan funksiyalari va kompensator mexanizmlariga tayaniladi.
3. **Pedagogik tamoyil** – mashg'ulotlarni tashkil etish usullari (yakka, guruhli, masofaviy) individual xususiyatlarga moslashtiriladi.
4. **Yosh tamoyili** – maktab yoshining psixofizik rivojlanish davrlari inobatga olinadi.

Har bir nozologik guruh bo'yicha tavsiya etilgan sport turlari, kontrindikatsiyalar va mashg'ulotlarning asosiy yo'nalishlari 1-rasmda keltirilgan.

Ishlab chiqilgan metodika quyidagi bosqichlardan iborat:

1. Tibbiy tashxis va nozologik guruhni aniqlash (shifokor, psixolog va adaptiv sport mutaxassisi ishtirokida).
2. Ota-ona va maktab vakillari bilan informatsion suhbat o'tkazish hamda ruxsatnoma olish.
3. Sport turini differensial tanlash va individual mashg'ulot dasturini tuzish.
4. Tibbiy-pedagogik kuzatuv asosida dasturga tuzatishlar kiritish.

Ushbu metodika Oltiariq tumanidagi 4 ta maktabda 4 oy mobaynida sinov tariqasida qo'llanildi ($n = 26$).

Dastlabki natijalar shuni ko'rsatdiki, metodika qo'llanilgan o'quvchilarda jismoniy faollik darajasi o'rtacha 35 foizga oshgan va ularning 24 nafari (92 foiz) adaptiv sport mashg'ulotlarini muntazam davom ettirish istagini bildirgan. Tekshiruv guruhi ($n = 7$, an'anaviy usulda shug'ullanganlar) bilan solishtirganda, differensial yondashuv asosida shug'ullangan o'quvchilarda reabilitatsiya jarayoniga motivatsiya va qoniqish darajasi sezilarli darajada yuqori bo'lgan ($p < 0,05$).

XULOSA

Tayanch-harakat apparati nuqsonli maktab o'quvchilarini adaptiv sportga jalb qilishda nozologik guruhlarning xususiyatlarini differensial hisobga olish metodikasi ishlab chiqildi va uning dastlabki samaradorligi tajriba asosida tasdiqlandi. So'rovnomada natijalari shuni ko'rsatdiki, ota-onalarning aksariyati adaptiv sportga ijobiy munosabatda, biroq ularning xabardorlik darajasi past hamda maktablarda zarur mutaxassislar va moddiy-texnik baza yetarli emas. Differensial yondashuv asosida sport turini tanlash va mashg'ulot dasturini tuzish reabilitatsiya samaradorligini oshiradi hamda o'quvchilarning sportga doimiy qiziqishini ta'minlaydi.

Maktablarda adaptiv sport bo'yicha tayanch-harakat apparati buzilishlariga ixtisoslashgan kamida bittadan mutaxassis (shifokor yoki pedagog) shtatini joriy etish tavsiya etiladi. O'zbekiston adaptiv sport turlari assotsiatsiyasi va uning hududiy bo'linmalari tomonidan ota-onalar uchun nozologik guruhlarga mos sport turlari bo'yicha maxsus onlayn va oflayn informatsion platforma tashkil etilishi maqsadga muvofiq.

Farg'ona viloyati Oltiariq tumani kabi chekka hududlarda adaptiv sport uchun moddiy-texnik bazani (aravachalar, protezlar, simulyatorlar, moslashtirilgan sport maydonchalari) yaratish PQ-389-sonli qarorning 2-ilovasida nazarda tutilgan chora-tadbirlar dasturiga kiritilishi lozim. Maktab tibbiyot xodimlari va jismoniy tarbiya o'qituvchilari o'rtasida nozologik guruhlarni aniqlash hamda differensial yondashuvni qo'llash bo'yicha qo'shma treninglar tashkil etilishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 8-noyabrdagi PQ-389-sonli "Nogironligi bo'lgan shaxslarni sportga jalb etish orqali jismoniy reabilitatsiya qilish tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Qarori. – <https://lex.uz/uz/docs/-7215989>
2. Saribayev S. O'zbekistonda zamonaviy paralimpiya sportini rivojlantirish istiqbollari // Sport-science.uz, 2024. – №1. – B. 5–9.
3. Abdiyev Sh.A. Tayanch-harakat apparatida nuqsonli bo'lgan yuqori malakali uloqtiruvchilarning mashg'ulot yuklamalarini optimallashtirish. – CyberLeninka, 2024. – B. 1–26.
4. Matveyev L.P., Byxovskaya I.M. va boshqalar. Adaptiv jismoniy tarbiyaning asosiy tushunchalari va atamallari // Inlibrary.uz, 2025. – B. 15–22.
5. Sherzod T., Eliyeva F. Yosh triatlonchilarning jismoniy tayyorgarlik darajasini differensial baholash // O'zbekistonda jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirishning zamonaviy muammolari, 2023. – B. 45–50.
6. Pulatova P.M. Oligofrenopedagogika. – Toshkent: Ilm Ziyozakat, 2023. – 240 b.
7. Po'latov Sh.A., Ahmedova N.I. Sport o'yinlari elementlarini o'rganish (tennis). – Toshkent: JTSU, 2022. – 120 b.
8. Valiyeva N.Y. Adaptiv jismoniy tarbiya va sport nazariyasi va metodikasi. – Toshkent: JTSU, 2022. – 180 b.
9. Zobkov D. Differensial yondashuv asosida shug'ullanuvchilarning jismoniy tayyorgarligi dinamikasi (eshitish nuqsonli bo'lgan sportchilar misolida) // Teoriya i praktika fizicheskoy kultury, 2024. – №3. – B. 35–40.
10. Winnick J.P., Porretta D.L. Adapted Physical Education and Sport. – 7th ed. – Human Kinetics, 2022. – 640 p.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.